

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Наталя Жмаєва

кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса, Україна
e-mail: zhmaeva@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3382-0155>

Світлана Юхимець

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса, Україна
e-mail: yukhymets.svetlana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3350-7310>

АНОТАЦІЯ

Різноманітність перекладацьких послуг та вимог, що висуваються до адекватності та якості перекладу у глобалізованій індустрії перекладу, викликає необхідність вирішення питання оцінки його якості.

Основним орієнтиром для перекладача за сучасних вимог постає мета перекладу, усвідомлення якої дозволяє обрати стратегію перекладу, що відповідає специфіці і параметрам комунікативної ситуації перекладу. Першорядним параметром в оцінці якості перекладу постає адекватність, що викликає необхідність розробки системи її оцінювання як передумови підвищення ефективності професійної діяльності перекладачів та розробки дидактичних основ їхньої підготовки.

Оцінка адекватності перекладу, тобто досягнення поставленої мети перекладу, відбувається з огляду на відтворення або зміну характеристик вихідного тексту (ВТ). Відповідно, виокремлюємо критерій «Ступінь релевантної подібності ВТ та перекладеного тексту (ПТ)», у межах якого розглядаємо такі підкритерії: відтворення релевантної інформації, відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ, відтворення формально-структурних характеристик ВТ та прагматична адаптація ВТ. Стратегія комунікативно рівноцінного перекладу передбачає відтво-

рення усіх перелічених характеристик, у межах двох інших стратегій перекладу їхнє відтворення є факультативним.

Окремо виділяємо такі критерії оцінювання адекватності перекладу: коректність оформлення інформації та адекватність мовного оформлення ПТ. На нашу думку, останні два критерії є нормативними вимогами під час оцінки якості перекладу, здійсненого із застосуванням будь-якої стратегії перекладу, та не передбачають опцій.

Ключові слова: лінгвістичний підхід, комунікативно-функціональний підхід, еквівалентність, інваріант, адекватність, стратегія перекладу, критерії оцінювання адекватності перекладу.

Вступ. Сучасний етап розвитку перекладознавства характеризується переосмисленням багатьох значущих питань, викликаних зміною ракурсу досліджень у бік когнітивних, соціокультурних, соціосеміотичних, ідеологічних аспектів перекладу, що впливають на процес і результат перекладацької діяльності. Переклад при такому розумінні постає в якості засобу задоволення потреб комунікантів (перш за все, одержувачів перекладу) і ініціаторів перекладу. Основним орієнтиром для перекладача за таких обставин постає мета перекладу, усвідомлення якої дозволяє обрати стратегію перекладу, що відповідає специфіці і параметрам комунікативної ситуації. Саме такий підхід відзеркалює реальну перекладацьку практику, не накладаючи на неї штучні обмеження стосовно того, який вид обробки вихідного тексту після здійснення перекладу можна вважати дійсно перекладом, а який треба відносити до адаптивного транскодування, коло застосування якого значно обмежено у порівнянні з «повноцінним» перекладом.

Актуальність. Запропонований підхід вимагає розробки системи оцінювання адекватності отриманого результату перекладу як передумов підвищення ефективності професійної діяльності перекладачів та розробки дидактичних основ їхньої підготовки.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у встановленні критеріїв оцінювання адекватності перекладу.

У якості завдань дослідження виокремлюємо такі:

- 1) сформулювати теоретичні передумови розробки критеріїв оцінювання адекватності перекладу;
- 2) скласти перелік критеріїв оцінювання адекватності перекладу;
- 3) співвіднести критерій оцінювання адекватності перекладу із застосованою стратегією перекладу.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували теоретичні та практичні розробки у сфері перекладознавства, присвячені питанням еквівалентності, адекватності та стратегіям перекладу. У якості методів дослідження використовувалися загальнонаукові методи — аналізу, синтезу, узагальнення.

Результати та дискусія. Підхід того чи іншого дослідника до проблеми оцінки якості перекладу головним чином залежить від поглядів цього дослідника на те, що являє собою процес перекладу в цілому і що є об'єктом зіставлення при перекладі. Переважна більшість теоретиків перекладу в якості основного критерію оцінки пропонують той чи інший різновид еквівалентності. Це може бути еквівалентність текстового матеріалу, еквівалентність змісту або повідомлення, реакції одержувача, функції тексту або комунікативного ефекту, виробленого двома текстами.

Іншими поняттями, які традиційно долучаються до питання оцінки якості перекладу, є «адекватність» та «інваріант перекладу».

З оглядом на термінологічну плутанину в сучасному науковому середовищі, у тому числі й у перекладознавстві, коли можливо синхронне вживання одного і того самого терміна як із застарілим, так і з оновленим змістом, вважаємо за необхідне уточнити термінологічний апарат нашого дослідження, продемонструвати семантичні зсуви відносно ключових понять перекладознавства: «еквівалентність», «інваріант перекладу» та «адекватність» та довести пріоритетність поняття «адекватність» в оцінці якості перекладу.

Термін «еквівалентність» був запозичений лінгвістичним перекладознавством із технічних дисциплін та формальної логіки. Варто зазначити, що на початковому етапі свого розвитку перекладознавство було цілком орієнтоване на зіставну лінгвістику та займалося зіставленням не текстів, а виключно мовних систем та їхніх структур. Згідно з теорією еквівалентності, яка активно розроблялася на той час, мовні системи розбивалися на еквіваленти для певної мовної пари або для всіх мов і протиставлялися один одному. На підставі цього протиставлення сподівалися знайти релевантні способи подолання структурних відмінностей між окремими мовами. Згодом уявлення про існування симетрії між окремими мовами, на підставі якої їхні елементи можна порівняти один з одним, змінилося усвідомленням того, що між окремими мовами

симетрії не існує, навпаки, фактом, який недостатньо враховувався, виявилася асиметрія мов.

Згодом зіставна лінгвістика розширює сферу застосування терміна до порівнянних морфологічних, лексичних і синтаксичних одиниць, які мають у різних мовних парах однаково комунікативну функцію. При цьому увага приділяється виключно мікроструктурам, критерієм інваріантності (тобто тих елементів, які не змінюються у вихідному тексті (ВТ) та перекладеному тексті (ПТ) виступає досягнення тотожності сенсу.

Завдяки комунікативному підходу в поле зору дослідників поступово потрапляють самі учасники процесу перекладу. Перш за все, під впливом лінгвістики тексту та соціолінгвістики на пізній стадії дослідження еквівалентності на рівні мовних систем змінюється міркуваннями про конкретну обумовленість перекладу у відповідній ситуації. У якості релевантної одиниці починає розглядатися текст як єдине ціле. При цьому імпліцитно передбачається рівнозначність функцій ВТ і ПТ, що позначається терміном «адекватність», під «еквівалентністю» розуміється точність відтворення лексичного і семантичного змісту першотвору (Алексеева, 2004: 106).

Згодом парадигма порівняльної лінгвістики вичерпує себе, і перекладознавство звертає свій погляд на соціокультурну обумовленість перекладацької діяльності, а саме на учасників процесу перекладу, їхню соціокультурні особливості і дії. Хоча текст і вважається цілісним, його цілісність інтерпретується в конкретній ситуації сприйняття, виходячи з позиції реципієнта. Відповідно до такого розуміння ВТ залишається відкритим для нескінченної інтерпретації. Отже існує не один-єдиний ВТ, а кінцева кількість можливих інтерпретацій в залежності від ситуації. Окремим елементам і частинам ВТ з позиції реципієнта можна приписати різний ступінь релевантності, які підлягають чи не підлягають відтворенню під час перекладу.

Перекладач є лише одним з потенційних інтерпретаторів, одним з реципієнтів серед інших реципієнтів. З цього, не існує єдиного перекладу та єдиного продукту цього процесу. Це також всього лише виклад інформації для конкретного інтерпретатора і реципієнта.

Скопос-теорія розвінчує ілюзію функціональної константності між ВТ і ПТ. Постулат рівності функцій між ВТ та ПТ виявляється зжитим. На його місце приходять створення текстів перекладу, яке

визначається скопосом. Саме скопос визначає, чи потрібно взагалі прагнути до рівності функцій чи ні. Зміна функції виявляється такою ж легітимною постановкою мети перекладу, як і необхідність її збереження.

Відтворення функції ВТ є можливим, але необов'язковим випадком перекладу. Текст перекладу, так само як і його функція, визначається скопосом.

У світлі пріоритетності скопосу пропонується не вишукувати еквівалентні зв'язки, а оцінювати текст перекладу та його елементи з позиції їхньої адекватності. Елемент вважається адекватним, якщо з його допомогою можна досягти мети, яка задана скопосом. Адекватність постає першорядним параметром в оцінці якості перекладу.

На місце загальноприйнятих, незалежних від скопосу постулатів еквівалентності, приходиться вимога доречності використовуваних мовних засобів стосовно обмеженої, тобто заданої скопосом постановки мети. Критерій еквівалентності зміщується на другорядну позицію не тільки зі своєї головної позиції в ієрархії чинників, що обумовлюють прийняття рішення, але і як критерій оцінки перекладу. Еквівалентність стає релевантною тільки тоді, коли, відповідно до скопосу, необхідно забезпечити константність функцій ВТ і ПТ. Оскільки збереження константності функцій є лише однією з можливих вимог, що висуваються до перекладацьких послуг, то еквівалентність перетворюється на специфічний різновид адекватності:

«Еквівалентність в нашій дефініції є специфічним різновидом адекватності, а саме, адекватності при функціональній рівнозначності вихідного тексту і тексту перекладу» (Прунч, 2015: 169).

«Нерозв'язні дилеми, перед якими перекладачі неминуче опинилися через взаємовиключні жорсткі постулати еквівалентності, змінилися, таким чином, доцільним і здійсненим вимогою. В результаті постановки адекватності та еквівалентності в один ряд пріоритетності попередня ієрархія рішень виявилася перевернутою з ніг на голову, а перекладач знайшов ґрунт під ногами» (Прунч, 2015: там само).

Принципи скопос-теорії знайшли своє відображення в комунікативно-функціональному підході в перекладознавстві, який передбачає вивчення перекладу в рамках тієї ситуації, в якій здійснюється переклад, виступаючи в якості засобу задоволення потреб комунікантів (перш за все одержувачів перекладу) та ініціаторів перекладу. При та-

кому розумінні суті перекладацької діяльності основним орієнтиром для перекладача, як і в скопос-теорії, є мета перекладу, усвідомлення якої дозволяє обрати стратегію перекладу, що відповідає специфіці і параметрам комунікативної ситуації.

Згідно з комунікативно-функціональним підходом до перекладу переклад-результат повинен розглядатися як текст, створений у певній комунікативній ситуації з певною метою і який виконує певну функцію. Саме в цьому полягає принципова відмінність комунікативно-функціонального підходу від текстоцентричного, згідно з яким переклад замінює собою оригінал, відтворюючи настільки повно і точно, наскільки це можливо, зміст оригіналу і його комунікативно-релевантні формальні ознаки (Сдобников, 2015).

Інваріант з позицій комунікативно-функціонального підходу трактується як величина варіабельна, яка встановлюється індивідуально для тієї комунікативної ситуації, в якій здійснюється переклад, з урахуванням потреб і очікувань одержувачів і ініціаторів перекладу, специфіки їхньої предметної діяльності і цілі перекладу. Варіативність функції тексту, а також комунікативна ситуація здійснення перекладу визначають обсяг інваріантної інформації, що підлягає збереженню в перекладі (Сдобников, 2015а).

Значним досягненням комунікативно-функціонального підходу, на нашу думку, є типологія стратегій перекладу, що дозволяє систематизувати та диференціювати критерії оцінки адекватності перекладів з урахуванням мети перекладу.

Поняття «стратегія перекладу» є досить розповсюдженим, проте розпливчастим у сучасному перекладознавстві. Деякі автори розуміють стратегію перекладу як концепцію перекладу взагалі, інші – як концепцію перекладу конкретного тексту (Витренко, 2008; Wills, 1983: 143–152) чи фрагменту тексту (Шлепнев, 2018: 166; Ілюхин, 2000); зустрічаються випадки отождолення понять «стратегія перекладу» та «операція перекладу» (Дерік, Белявська, 2014: 22).

У рамках комунікативного підходу до перекладу під стратегією перекладу (стратегією здійснення перекладацької діяльності) розуміємо програму здійснення перекладацької діяльності, що формується на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу відповідно до мети перекладу (Сдобников, 2015б). Під одиницею перекладу, що зумовлює добір стратегії перекладу, розуміємо текст.

Текст трактуємо, слідом за О. О. Гончаровою та І. П. Шишкіною як «завершену з точки зору його автора, але у змістовому та інтенціональному планах відкрити для множинних *інтерпретацій* лінійну послідовність мовних знаків, які висловлюються графічним (*писемним*) або звуковим (*усним*) способом, семантико-змістова взаємодія яких створює певну композиційну єдність, яка підтримується лексико-граматичними відносинами між окремими елементами структури, що виникла таким чином... Текст реалізує певну *комунікативну* дію свого / -їх автора / -ів; в його основі лежить певна *комунікативно-прагматична стратегія*, або текстова / -ї функція / -ї, які проявляються за допомогою системи мовних і контекстуальних сигналів, які в силу своєї формальної виразності передбачають *адекватну реакцію адресата*» (Гончарова, 2005: 8); виділення наше. — Н. Ж., С. Ю.). Таке визначення тексту підкреслює його комунікативний задум, який вкладає в нього його автор, отже й відправник, стратегію реалізації вихідного повідомлення, безліч інтерпретацій тексту його потенційними реципієнтами, не обмежує текст виключно писемною формою, передбачає адекватність реакції отримувача у межах одномовної комунікації.

Перелічені характеристики є релевантними під час аналізу перекладів з позицій комунікативно-функціонального підходу, якого ми дотримуємося і вважаємо таким, що максимально відтворює реально існуючі параметри перекладацької діяльності.

Основними компонентами стратегії перекладу є:

- орієнтування в комунікативній ситуації з урахуванням особистості та ролі ініціатора перекладу, мети здійснення перекладу, характеру відносин між комунікантами (офіційний / неофіційний), умов здійснення комунікантами предметної діяльності, контакту комунікантів (безпосередній / опосередкований), форми контакту (письмова або усна), соціальних характеристик рецепторів перекладу;

- стратегічне планування характеру поведінки перекладача, необхідного для досягнення мети перекладу. Мета перекладу є найголовнішим фактором, який впливає на планування перекладацької діяльності і формування стратегії перекладу в цілому (Жмаєва, Корольова, 2018).

Слідом за В. В. Сдобніковим (Сдобников, 2015) виділяємо три стратегії перекладу: стратегія комунікативно-рівноцінного перекладу, що має на меті реалізацію комунікативної інтенції автора оригіна-

лу у формі створення тексту мовою перекладу, стратегія терціарного перекладу, передбачає створення тексту перекладу, що задовольняє потреби носія мови перекладу, мета якого відмінна від мети автора оригіналу, та стратегія переадресації, націлена на створення тексту перекладу, призначеного для одержувача, який відрізняється від реципієнта вихідного тексту соціальними характеристиками.

Оцінка адекватності перекладу, тобто досягнення поставленої мети перекладу, на наш погляд, відбувається з оглядом на відтворення або зміну характеристик ВТ. Відповідно виокремлюємо критерій «Ступінь релевантної подібності ВТ та ПТ», у межах якого розглядаємо такі підкритерії: відтворення релевантної інформації (повнота відтворення типів вихідної інформації та їхньої ієрархії), відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ, відтворення формально-структурних характеристик ВТ та прагматична адаптація ВТ (адаптації підлягають явища, що відрізняються національно-культурною специфікою і незнайомі одержувачам ПТ, відсутні в мові перекладу (МП), феномени, що відрізняються конотативним значенням в МП). Стратегія комунікативно-рівноцінного перекладу передбачає відтворення усіх перелічених критеріїв, у межах двох інших стратегій перекладу їхнє відтворення є факультативним.

Окремо виділяємо такі критерії оцінки адекватності перекладу: коректність оформлення інформації (відповідно з нормативними вимогами МП) та адекватність мовного оформлення ПТ. На нашу думку, останні два критерії є нормативними вимогами під час оцінки якості перекладу, здійсненого з застосуванням будь-якої стратегії перекладу та не передбачають опцій.

Зведені дані критеріїв оцінювання адекватності перекладу з урахуванням стратегії перекладу наведені у таблиці.

Аналіз теоретичних та практичних джерел сучасного перекладознавства дозволяє розглядати адекватність як першорядний параметр в оцінці якості перекладу. До переліку критеріїв адекватності перекладу включаємо ступінь релевантної подібності ВТ та ПТ, у межах якого розглядаємо такі підкритерії: відтворення релевантної інформації, відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ, відтворення формально-структурних характеристик ВТ та прагматична адаптація ВТ, коректність оформлення інформації (відповідно з нормативними вимогами МП) та адекватність мовного оформлення ПТ.

Таблиця 1

Критерії оцінювання адекватності перекладу з урахуванням стратегії перекладу

Критерій оцінювання адекватності перекладу	Стратегія комунікативно-рівноцінного перекладу	Стратегія терціарного перекладу	Стратегія переадресації
Відтворення релевантної інформації	Повне відтворення усіх типів вихідної інформації з урахуванням їхньої ієрархії.	Відтворення типів інформації ВТ відповідно до мети перекладу. Повнота відтворення типів вихідної інформації — опціональна. Збереження ієрархії типів інформації ВТ факультативне.	Відтворення усіх типів інформації вихідного тексту з урахуванням їхньої ієрархії. Повнота відтворення — опціональна.
Відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ	Повне відтворення жанру та стилістичного забарвлення ВТ. Імітація вихідного жанру та стилістичного забарвлення у разі відсутності аналога у МП. Стилістична адаптація тексту (модифікація стилістичного забарвлення ВТ відповідно до вимог відповідного жанру та стилю МП у разі наявності значних конвенціональних розбіжностей у межах мовної пари).	Модифікація / заміна жанру та / або стилістичного забарвлення ВТ відповідно до мети перекладу.	Відтворення жанру та стилістичного забарвлення ВТ. Імітація вихідного жанру та стилістичного забарвлення у разі відсутності аналога у МП. Стилістична адаптація тексту (модифікація стилістичного забарвлення ВТ згідно вимог відповідного жанру та стилю МП у разі наявності значних розбіжностей у межах мовної пари). Повнота відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ опціональна.

Закінчення табл. 1

Критерій оцінювання адекватності перекладу	Стратегія комунікативно-рівноцінного перекладу	Стратегія терціарного перекладу	Стратегія переадресації
Відтворення формально-структурних характеристик тексту	Повне відтворення	Повне відтворення — факультативно. Можливі суттєві зміни мети перекладу.	Повне відтворення — факультативно. Можливі суттєві зміни відповідно до мети перекладу.
Прагматична адаптація тексту	Обов'язкова	Опціональна	Обов'язкова
Коректність оформлення інформації	Обов'язкова	Обов'язкова	Обов'язкова
Адекватність мовного оформлення	Обов'язкове	Обов'язкове	Обов'язкове

Стратегія комунікативно рівноцінного перекладу передбачає відтворення усіх перелічених критеріїв, у межах двох інших стратегій перекладу їхнє відтворення є факультативним. Останні два критерії є нормативними вимогами під час оцінки якості перекладу, здійсненого з застосуванням будь-якої стратегії перекладу, та не передбачають опцій.

Висновки. Наукова студія презентує вивчення проблеми оцінювання адекватності перекладу у рамках комунікативного підходу до перекладу з урахуванням мети перекладу. Саме адекватність розглядається як вирішальний параметр в оцінці якості перекладу, що зумовлена його скопосом, тобто метою перекладу. Еквівалентність розглядається як варіант адекватності у випадку функціональної рівнозначності вихідного тексту і тексту перекладу.

Інваріант розглядаємо як величину варіабельну, що встановлюється індивідуально для тієї комунікативної ситуації, в якій здійснюється переклад, з урахуванням потреб і очікувань одержувачів і ініціаторів перекладу, специфіки їхньої предметної діяльності і цілі перекладу.

Типологізація стратегій перекладу дозволяє систематизувати та диференціювати критерії оцінки адекватності перекладів з урахуванням мети перекладу. Розглядаємо три стратегії перекладу: стратегія комунікативно рівноцінного перекладу, стратегія терціарного перекладу та стратегія переадресації.

Виокремлюємо такі критерії оцінки адекватності перекладу: ступінь релевантної подібності ВТ та ПТ, у межах якого розглядаємо такі підкритерії: відтворення релевантної інформації (повнота відтворення типів вихідної інформації та їхньої ієрархії), відтворення жанрово-стилістичних особливостей ВТ, відтворення формально-структурних характеристик ВТ та прагматична адаптація ВТ (адаптації підлягають явища, що відрізняються національно-культурною специфікою і незнайомі одержувачам ПТ, відсутні в мові перекладу (МП), феномени, що відрізняються конотативним значенням в МП); коректність оформлення інформації (відповідно з нормативними вимогами МП) та адекватність мовного оформлення ПТ.

Стратегія комунікативно рівноцінного перекладу передбачає відтворення усіх перелічених вимог, у межах двох інших стратегій перекладу їхнє відтворення є факультативним. Останні два критерії є нормативними вимогами під час оцінки якості перекладу, здійсненого з застосуванням будь-якої стратегії перекладу, та не передбачають опцій.

Запропоновані критерії оцінювання адекватності перекладу з урахуванням застосованої стратегії перекладу, розглядаємо як початкову сходинку в даному напрямку досліджень. Вважаємо за необхідне встановлення детальних підкритеріїв оцінювання та значущості кожного з них в рамках оцінювання з метою мінімізації суб'єктивності оцінки та підвищення адекватності перекладів в цілому. Значним доробком на подальшу перспективу було б представлення критеріїв оцінювання адекватності перекладу у вигляді матриці опцій, з урахуванням лінгвістичних, комунікативних, прагматичних, культурологічних характеристик ВТ, деталізації мети перекладу (з урахуванням замовника у разі наявності), умов здійснення перекладу, особливостей адресата.

В якості перспектив подальших розробок вбачаємо застосування визначених критеріїв на практиці стосовно перекладів різних типів текстів, виконаних із застосуванням різних видів стратегій перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексеева И. С. Введение в перевод: учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. Санкт-Петербург, 2004. 352 с.
- Витренко А. Г. О Стратегии перевода. *Вестник МГЛУ: Сопоставительная лингвистика и вопросы перевода*. Москва, 2008. Вып. 536. С. 3–17.
- Гончарова Е. А., Шишкина И. П. Интерпретация текста. Немецкий язык. Москва : Высшая школа, 2005. 368 с.
- Дерік І. М., Белявська К. О. До питання про роль особистості перекладача у виборі стратегій перекладу художньої літератури. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць. Лінгвістичні науки. Одеса : Астропринт. 2014. Вип. 19. С. 18–23.
- Жмаєва Н. С., Корольова Т. М. Стратегії, тактики та операції перекладу : Proceedings of XX International scientific conference. *Practical Applications of Research Findings 2018*. Morrisville : Lulu Press. P. 60–63.
- Илюхин В. М. Стратегии в синхронном переводе : на материале англо-русских и русско-английских комбинаций перевода : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Москва, 2000. 206 с.
- Прунч Э. Пути развития западного переводоведения. От языковой асимметрии к политической. Москва : Валент, 2015. 512 с.
- Сдобников В. В. Использование коммуникативно-функционального подхода к оценке качества перевода. URL: https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2017/03/15/sdobnikov_v.v.pdf (дата звернення: 01.10.2019)
- Сдобников В. В. Инвариант перевода: миф или реальность? Иностранный язык в контексте межкультурной коммуникации. Иностранные языки в контексте межкультурной коммуникации: материалы докладов VII Междунар. конф. (25–27 февраля 2015 года). Саратов : ИЦ «Наука», 2015. С. 197–208.
- Сдобников В. В. Коммуникативная ситуация как основа выбора стратегии перевода : автореф. дис. ... доктора филологических наук : 10.02.20. Москва, 2015 б. 48 с.
- Шлеппев Д. Н. Стратегия перевода и параметры стратегических решений. *Перспективы науки и образования*. 2018, № 5 (35). С. 161–170.
- Wilss W. Translation Strategy, Translation Method and Translation Technique : Towards a Clarification of Three Translational Concepts. *Revue de Phonetique Appliquee*. 1983. 66/68. P. 143–152.

К ВОПРОСУ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНИВАНИЯ АДЕКВАТНОСТИ ПЕРЕВОДА

Наталья Жмаева

кандидат филологических наук, доцент кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

Одесса, Украина

e-mail: zhmaeva@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3382-0155>

Светлана Юхимец

кандидат педагогических наук, доцент кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,

Одесса, Украина

e-mail: yukhymets.svetlana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3350-7310>

АННОТАЦИЯ

Разнообразие переводческих услуг и требований, предъявляемых к адекватности и качеству перевода в глобализированной индустрии перевода, вызывает необходимость решения вопроса оценки его качества.

Основным ориентиром для переводчика в современных условиях является цель перевода, осознание которой позволяет выбрать стратегию перевода, соответствующую специфике и параметрам коммуникативной ситуации перевода. Первостепенным параметром в оценке качества перевода становится адекватность, что вызывает необходимость разработки системы ее оценивания как предпосылки повышения эффективности профессиональной деятельности переводчиков и разработки дидактических основ их подготовки.

Оценка адекватности перевода, то есть достижение поставленной цели перевода, осуществляется с учетом воспроизведения или изменения характеристик исходного текста (ИТ). Соответственно, выделяем критерий «Степень релевантного сходства ИТ и переведенного текста (ПТ)», в рамках которого рассматриваем такие подкритерии: воспроизведение релевантной информации, воспроизведение жанрово-стилистических особенностей ИТ, воспроизведение формально-структурных характеристик ИТ и прагматическая адаптация ИТ. Стратегия коммуникативно равноценного перевода предусматривает воспроизведение всех перечисленных характеристик, в пределах двух других стратегий перевода их воспроизведение является опциональным.

Отдельно выделяем следующие критерии оценки адекватности перевода: корректность оформления информации и адекватность языкового

оформления ПТ. Последние два критерия являются нормативными требованиями при оценке качества перевода, осуществленного с применением любой стратегии перевода, и не предусматривают опций.

Ключевые слова: лингвистический подход, коммуникативно функциональный подход, эквивалентность, инвариант, адекватность, стратегия перевода, критерии оценки адекватности перевода.

ON THE ISSUE OF TRANSLATION ADEQUACY ASSESSMENT CRITERIA

Natalya Zhmayeva

Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Odesa, Ukraine

e-mail: zhmaeva@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3382-0155>

Svitlana Yukhymets

Candidate of Pedagogy, Associate Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Odesa, Ukraine

e-mail: yukhymets.svetlana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3350-7310>

SUMMARY

Diversification of translation services, adequacy and quality expectations in an increasingly globalized translation industry has accentuated the significance of translation quality assessment.

Under present circumstances the goal of translation is considered to be the reference point for an interpreter or a translator. It is the goal of translation that enables the choice of the translation strategy that meets the requirements of the specific nature and the features of the communicative situation of translation. Adequacy proves to be the primary parameter of translation quality assessment necessitating the need of its evaluation as a precondition for translators' professional activity efficiency increase and development of didactic basics of translators' professional training.

Translation adequacy assessment, i.e. achievement of the goal of translation is carried out with regard whether replication or alteration of the features of the source text (ST) takes place. Consequently, the criterion «Degree of Relevant Resemblance of the ST and Target Text (TT)» is singled out, within which the following sub-criteria are considered: relevant information rendering, ST genre

and stylistic features rendering, ST formal and structural features rendering, ST pragmatic adaptation. The strategy of the communicative translation foresees obligatory rendering the listed features, within the latest two strategies their rendering is optional.

Moreover, the following translation adequacy assessment criteria are singled out: the correctness of data arrangement and the adequacy of linguistic arrangement. These criteria are considered to be normative requirements when assessing translation adequacy within any strategy of translation and do not provide any options.

Key words: linguistic approach, communicative-functional approach, equivalence, invariant, adequacy, translation strategy, assessment criteria.

REFERENCES

- Alekseeva, I. S. (2004). *Vvedenie v perevodovedenie [Introduction into Translation Studies]*. Moscow: Akademiia [in Russian].
- Vitrenko, A. G. (2008). О «strategii perevoda» [On the Translation Strategy]. *Vestnik MGLU – Sopostavitelnaia lingvistika i voprosy perevoda – MSLU Bulletin: Comparative Linguistics and Translation Issues*, 536, 3–17. Moscow [in Russian].
- Goncharova, E. A. (2005). *Interpretatsiia teksta. Nemetskii iazyk [Text Interpretation. German]*. Moscow: Vysshaia shkola [in Russian].
- Derik, I. M., & Beliavska, K. O. (2014). Do pytannia pro rol osobystosti perekladacha u vybori stratehii perekladu khudozhnoi literatury [On the Issue of the Translator's Role when Choosing Translation Strategy of Belles-Lettres]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukraiinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho. Lihvistychni nauky – Scientific Research Issues of South Ukrainian National University named after K. D. Ushynsky. Linguistic Sciences*, 19, 18–23 [in Ukrainian].
- Zhmayeva, N. S., Korolova, T. M. (2018). Stratehii, taktyky ta operatsii perekladu [Translation Strategies, Tactics and Operations]. *Proceedings of XX International scientific conference «Practical Applications of Research Findings 2018»*. (pp. 60–63). Morrisville: Lulu Press [in Ukrainian].
- Iliukhin, V. M. (2000). Strategii v sinkhronnom perevode: na materiale anglo-russkikh i russko-angliiskikh kombinatsii perevoda [Strategies in simultaneous translation: based on English-Russian and Russian-English translations]. *Candidate's thesis*. Moscow: MLU [in Russian].
- Prunch, E. (2015). *Puti razvitiia zapadnogo perevodovedeniia. Ot iazykovoi asimmetrii k politicheskoi [Ways of Development of Western Translation Studies. From Language Asymmetry to the Political One]*. Moscow: Valent [in Russian].
- Sdobnikov, V. V. (2015). *Ispolzovanie kommunikativno-funktionalnogo podhoda k otsenke kachestva perevoda [Use of communicative and functional approach in assessing the quality of translation]*. Retrieved from https://www.sgu.ru/sites/default/files/textdocsfiles/2017/03/15/sdobnikov_v.v.pdf. [in Russian].
- Sdobnikov, V. V. (2015a). Invariant perevoda: mif ili realnost' [Invariant of Translation: Myth or Reality?]. *Proceedings from VII Mezhdunar. konf-tsii «Inostrannye iazyki v kontekste*

mezhkulturnoi komunikatsii» — *The Seventh International Conference «Foreign Languages in the Context of Intercultural Communication»*. (pp.197–208). Saratov: PC «Nauka» [in Russian].

Sdobnikov, V. V. (2015b). Kommunikativnaia situatsiia kak osnova vybora strategii perevoda [Communicative Situation as the Basis of Choice of Translation Strategy]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow: Moskovskii gos. lingvist. un-t [in Russian].

Shlepnev, D. N. (2018). Strategiiia perevoda i parametry strategicheskikh reshenii [Translation Strategy and Parameters of Strategic Decisions]. *Perspektivy nauki i obrazovaniia — Prospects for Science and Education*, 5 (35), pp. 161–170 [in Russian].

Wilss, W. (1983). Translation Strategy, Translation Method and Translation Technique: Towards a Clarification of Three Translational Concepts. *Revue de Phonetique Appliquee*, 66/68, 143–152.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2019